HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו ואעציבו רב אשי עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא אייתי כסא א)דזוגיתא חיורתא ותבר קמייהו ואעציבו אמרו ליה רבנן לרב המנונא זוטי בהלולא דמר בריה דרבינא לישרי לן מר אמר להו ווי לן דמיתנן ווי לן דמיתנן אמרי ליה אנן מה נעני בתרך א"ל ב)הי תורה והי מצוה דמגנו עלן א"ר יוחנן משום רשב"י אאסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה שנאמר 1אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אימתי בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה אמרו עליו על ר"ל שמימיו לא מלא שחוק פיו בעוה"ז מכי שמעה מר' יוחנן רביה: ת"ר באין עומדין להתפלל לא מתוך דין ולא מתוך דבר הלכה אלא מתוך הלכה פסוקה והיכי דמי הלכה פסוקה אמר אביי כי הא דר' זירא ג)דאמר ר' זירא גבנות ישראל החמירו על עצמן ד)שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבת עליה שבעה נקיים רבא אמר כי הא דרב הושעיא דאמר רב הושעיא ה)מערים דאדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ואב"א כי הא דרב הונא ו)דא"ר הונא א"ר זעירא ההמקיז דם בבהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו רבנן עבדי כמתניתין רב אשי עביד כברייתא: ת"ר ז)ואין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא ח)מתוך שמחה של מצוה וכן לא יפטר אדם מחבירו לא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך [א] דבר הלכה שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומים [ב] וכן תנא ט)מרי בר בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו כי הא י)דרב כהנא אלוייה לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי צניתא דבבל כי מטא להתם א"ל מר ודאי דאמרי אינשי הני צניתא דבבל איתנהו מאדם הראשון ועד השתא א"ל אדכרתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב 2בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם וכי מאחר דלא עבר היאך ישב אלא לומר לך כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישוב לא נתישבה רב מרדכי אלוייה כ)לרבי שימי בר אשי מהגרוניא ועד בי כיפי ואמרי לה עד בי דורא: ת"ר ל)המתפלל יצריך שיכוין את לבו לשמים אבא שאול אומר סימן לדבר 3תכין לבם תקשיב אזנך תניא מ)א"ר יהודה כך היה מנהגו של ר"ע חכשהיה מתפלל עם הצבור היה מקצר ועולה מפני טורח צבור טוכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת וכל כך למה מפני כריעות והשתחויות: א"ר חייא בר אבא י)לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות שנאמר 4וכוין פתיחן ליה וגו' נ)יכול יתפלל אדם כל היום כלו כבר מפורש על ידי דניאל 4וזמנין תלתא וגו' יכול משבא לגולה הוחלה כבר נאמר 4די הוא עבד מן קדמת דנא יכול יתפלל אדם לכל רוח שירצה ת"ל 4(לקבל) [נגד] ירושלם יכול יהא כוללן בבת אחת כבר מפורש ע"י דוד דכתיב 5ערב ובקר וצהרים וגו' יכול ישמיע קולו בתפלתו כבר מפורש על ידי חנה שנאמר 6וקולה לא ישמע יכול ע)ישאל אדם צרכיו ואח"כ יתפלל כבר מפורש על ידי שלמה שנאמר 7לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו תפלה תפלה זו בקשה אין אומר דבר פ)(בקשה) אחר אמת ויציב אבל כאחר התפלה אפי' כסדר וידוי של יה"כ אומר איתמר נמי אמר רב חייא בר אשי אמר רב אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר של יה"כ אומר: אמר רב המנונא כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה 6וחנה היא מדברת על לבה למכאן למתפלל צריך שיכוין לבו 6רק שפתיה נעות ממכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו 6וקולה לא ישמע נמכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו 6ויחשבה עלי לשכורה סמכאן ק)ששכור אסור להתפלל 8ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו' א"ר אלעזר מכאן לרואה בחברו

דבר

כסא דמוקרא. ר) כוס של זכוכית לבנה: **לישרי לן מר.** שירה: **הי תורה והי מצוה דמגנו עלן.** היכן התורה שעסקנו והיכן המצות שאנו מקיימין שיגינו עלינו מדינה של גיהנם: **הלכה פסוקה.** שאינה צריכה עיון שלא יהא מהרהר בה בתפלתו: **יושבת עליה ז' נקיים.** לבד מאותו יום שפוסקת והתורה לא הצריכה ז' נקיים אלא לזבה שנאמר ואם טהרה מזובה ש) ואין זבה אלא הרואה שלשה ימים רצופין בתוך י"א יום שבין נדה לנדה: **ומכניסה.** בבית: **במוץ שלה.** קודם שיזרה אותה שאין מתחייב במעשר מן התורה אלא בראיית פני הבית ומשנמרח בכרי אבל לפני מירוח אין ראיית פני הבית קובעתו דגבי תרומה ומעשר כתיב דגן ראשית דגנך (דברים יח) והוא המירוח לפיכך כשמכניסה לבית קודם מירוח לא הוקבעה למעשר מן התורה ורבנן הוא דאסרו אכילת קבע בדבר שלא נגמר מלאכתו אבל אכילת עראי לא אסרו ומאכל בהמה עראי הוא דתנן במסכת פאה (פ"א מ"ו) מאכיל לבהמה חיה ועוף עד שימרח הלכך בהמתו אוכלת ופטורה אבל איהו אסור באכילת קבע: **אסור בהנאה ומועלין בו.** ואע"ג דקי"ל אין מועלין בדמים וילפינן לה מקראי במסכת יומא (דף נט:) ובשחיטת חולין (דף קיז.) ה"מ כשנשחטו בעזרה דאיכא למימר נתתיו לכם על המזבח לכפר (ויקרא יז) לכפר נתתיו לך ולא למעילה אבל בדם הקזה מועלין כלומר אם נהנה מביא קרבן מעילה. והנך הויין הלכות פסוקות שאין עליהן קושיות ותירוצים שיהא צריך להרהר בהן: **כמתניתין.** מתוך כובד ראש: **כברייתא.** מתוך הלכה פסוקה: **שיחה.** ליצנות: **מתוך קלות ראש.** חילוף של כובד ראש. מתוך זחות לב ועתק: **אלא מתוך שמחה** א). כגון דברי תנחומים של תורה כגון סמוך לגאולת מצרים או סמוך לתהלה לדוד שהוא של שבח ותנחומין כגון רצון יראיו יעשה שומר ה' את כל אוהביו וכגון מקראות הסדורות בתפלת ערבית כי לא יטוש ה' את עמו וכיוצא בהן: **אלוייה.** ליוהו בדרך: **צניתא.** דקלים: **אדכרתן מילתא כו'.** וזה שאומרים מימות אדם הראשון הם שהוא גזר על אותו מקום לישוב דקלים: **אם תכין לבם.** אז תקשיב אזנך: **זמנין תלתא.** שחרית מנחה וערבית: **יכול משבא לגולה הוחלה.** התפלה הזאת. הוחלה כמו נתחלה. אבל קודם לכן לא היה רגיל בכך: **יכול יהא כוללן.** לשלש תפלות הללו בשעה אחת: **יכול ישאל צרכיו.** כגון ברכות דאתה חונן עד ש"ת ואח"כ יתפלל שלש ברכות ראשונות שהן של שבח: **רנה זו תפלה.** של שבח: **בקשה.** שאלת צרכיו: **אחר אמת ויציב.** קודם ג' ראשונות:

שצריך

אייתי כסא דזוגיתא חיורתא. מכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין: ת) **במקום** גילה שם תהא רעדה. פשוטו של מקרא עבדו את ה' ביראה וכשיבא יום רעדה תגילו והכי מפורש בירושלמי עבדו את ה' ביראה היינו תפלה דאיקרי עבודה א) כדתניא בספרי (פ' עקב) ולעבדו בכל לבבכם זו תפלה: **המקיז** דם בבהמת קדשים וכו'. וקשה דאמר בפ"ג דע"ז (דף מד.) גבי דמים חילונים ודמים פנימיים של קרבנות אלו ואלו נמכרים לגננים לזבל אלמא דאין מועלין בהן ב) וי"ל דהתם היינו לאחר זריקת דמים וכבר נתכפרו בעלים מה שאין כן הכא: **רבנן** עבדי כמתניתין. וכותייהו קי"ל ולכן אין מתפללין מתוך קלות ראש ושחוק אלא מתוך כובד ראש ושמחה של מצוה כגון שעסק בדברי תורה ולכן נהגו לומר פסוקי דזמרה ואשרי קודם תפלה: **רב אשי עביד כברייתא.** ירושלמי לא יעמוד ויתפלל אלא מתוך דבר הלכה א"ר ירמיה העוסק בצרכי צבור כעוסק בדברי תורה דמי: **שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח** ותנחומין. ומקשה בירושלמי חוץ מירמיה וכו' והא כתיב כי אם מאס מאסתנו (איכה ה) מיהו ג) מההוא קראי דסוף תרי עשר וקהלת לא פריך מידי שחושבו בטוב בדברי תנחומין ולא איירי בפורענות דישראל: **ומוצאו בזוית אחרת.** תימה דאמר לקמן (דף לד.) הבא לשחות בסוף כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא ישחה ותירץ הר"ר יוסף דהכא איירי בתחנונים שהיה אומר אחר י"ח ברכות ולא נהירא דהא מי"ח קאמר ונראה להר"י דודאי בסוף כל ברכה אסור לשחות אבל באמצע הברכה מיהא מותר לשחות ובהכי איירי הכא וכשהיה מגיע לסוף הברכה היה זוקף ולכך נהגו העולם בראש השנה וביום הכפורים שמתפללין זכרנו ובכן תן ותמלוך שוחים כשמגיעים לפסוקים ובסוף ברכה א זוקפין שאין לשחות בסוף ברכות אלא היכא דתקון:

דבר

מסורת הש"ס

א) [ע' תוס' שבת כ: ד"ה אלא ותו' ב"מ כט: וחולין פד: ד"ה בזוגיתא], ב) עיין בעין יעקב הגירסא, ג) נדה סו. מגילה כח., ד) [עפירש"י ותו' במגילה שם], ה) פסחים דף ט. מנחות סז: נדה טו: [ע"ז מא:], ו) מעילה יב: [ע"ש], ז) תוספתא פ"ג הכ"א, ח) שבת ל: פסחים קיז., ט) עירובין סד., י) סוטה מו:, כ) [לרב אשי כ"ה בסוטה מו: וכ"כ רש"י בגיטין נט. ד"ה זילו ע"ש שכך מוכח וע"ע ברש"י ביצה ו. ד"ה א"ל], ל) תוספתא פ"ג ה"ו, מ) תוספתא שם ה"ז, נ) לקמן לד:, ס) תוספתא פ"ג ה"ח, ע) ע"ז ז:, פ) רי"ף ורא"ש ל"ג, צ) ע"ז ח., ק) עירובין סד., ר) [ע' לעיל כח. פירש"י ד"ה כסא], ש) [ויקרא טו], ת) שייך לעיל ל:, א) [וכ"א להדיא תענית ב.], ב) [וע' תוס' יומא נט: ד"ה הוא ותוס' מעילה יב: ד"ה המקיז], ג) מהנהו [כצ"ל ח"מ],

תורה אור השלם

1. אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה: תהלים קכו ב
2. וְלֹא אָמְרוּ אַיֵּה יְיָ הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַמּוֹלִיךְ אֹתָנוּ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרָבָה וְשׁוּחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמָוֶת בְּאֶרֶץ לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא יָשַׁב אָדָם שָׁם: ירמיהו ב ו
3. תַּאֲוַת עֲנָוִים שָׁמַעְתָּ יְיָ תָּכִין לִבָּם תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ: תהלים י יז
4. וְדָנִיֵּאל כְּדִי יְדַע דִּי רְשִׁים כְּתָבָא עַל לְבַיְתֵהּ וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ נֶגֶד יְרוּשְׁלֶם וְזִמְנִין תְּלָתָה בְיוֹמָא הוּא בָּרֵךְ עַל בִּרְכוֹהִי וּמְצַלֵּא וּמוֹדֵא קֳדָם אֱלָהֵהּ כָּל קֳבֵל דִּי הֲוָא עָבֵד מִן קַדְמַת דְּנָה: דניאל ו יא
5. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם אָשִׂיחָה וְאֶהֱמֶה וַיִּשְׁמַע קוֹלִי: תהלים נה יח
6. וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ רַק שְׂפָתֶיהָ נָּעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ וַיַּחְשְׁבֶהָ עֵלִי לְשִׁכֹּרָה: שמואל א א יג
7. וּפָנִיתָ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּחִנָּתוֹ יְיָ אֱלֹהָי לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדְּךָ מִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ הַיּוֹם: מלכים א ח כח
8. וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֵלִי עַד מָתַי תִּשְׁתַּכָּרִין הָסִירִי אֶת יֵינֵךְ מֵעָלָיִךְ: שמואל א א יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא מתוך שמחה של מצוה כגון:

גליון הש"ס

גמ' כבר מפורש על ידי חנה. עי' יומא עג ע"א: שם יכול ישאל אדם צרכיו. עי' לקמן לג ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא מתוך דבר הלכה. רשום קו על תיבת דבר הלכה ונ"ב שמחה של מצוה: [ב] שם (וכן) תז"מ:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, לפסוקים ולסוף הברכה (ובהגהות כתב שם וכשמגיעים לסוף הברכה).

עין משפט נר מצוה

ג א טוש"ע א"ח סימן תקס סעיף ה:
ד ב מיי' פ"ד מהלכות תפלה הלכה יח סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' צג סעיף ג:
ה ג מיי' פי"א מהלכות איסורי ביאה הל' ד סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפג: [רב אלפס כאן ובשבועות פ"ב דף רפ"ט]:
ו ד מיי' פ"ג מהל' מעשר הלכה ו טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף פד:
ז ה מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה יא סמג עשין רי:
ח ו מיי' פ"ד מהלכות תפלה הל' יח סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' צג ס"ב:
ט ז מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע א"ח סימן לח סעי' א':
י ח מיי' פ"ו שם הלכה ב טוש"ע א"ח סי' נג סעיף יא:
יא ט טור א"ח סי' קד:
יב י מיי' פ"ה מהלכות תפלה הלכה ו סמג שם טוש"ע א"ח סימן צ סעיף ד:
יג כ מיי' פ"ו שם הל' ג טוש"ע א"ח סימן קיט סעיף א:
יד ל מיי' פ"ד שם הל' טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' צח סעי' א:
טו מ נ מיי' פ"ה שם הלכה ט סמג שם טור וש"ע א"ח סי' קא סעיף ב:
טז ס מיי' פ"ד שם הל' יז סמג שם טור וש"ע א"ח סי' נט סעיף א:

מוסף רש"י

יושבת עליה שבעה נקיים. דמדאורייתא אין צריכה שבעה נקיים אלא הרואה שלשה ימים רצופים בתוך י"א יום שבין נדה לנדה, אבל בתחלת נדתה אפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב טובלת בלילה, והן החמירו על עצמן, לפי שאין הכל בקיאים בפתח נדתה אימתי הן עומדות בי"א ימים שבין נדה לנדה, ואם תאמר לא יחמירו אלא בג' רצופין כדכתיב (ויקרא טו) ימים רבים בלא עת נדתה, פעמים שראיית דם נדה מזקיקתה לשבעה מן התורה, כיצד, התחילה לספור שבעה נקיים לאחר שהיתה זבה גמורה וספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה אפילו כחרדל, סתרה הכל וצריכה לחזור ולספור שבעה נקיים, אי נמי שמא ראתה שני ימים ולא ידעה והיום ראתה וידעה דהוו להו שלשה ימים רצופין וצריכה שבעה נקיים ועל כן החמירו (מגילה כח:). **ומכניסה במוץ שלה.** כעין מאכל בהמה, ומאכל בהמה פטור מן המעשר (מנחות סז:) או: שמכניסה לבית במוץ שלה ואחר כך דש וממרח, וחובת הטבל חלה בראיית פני הבית בב"מ בהשוכר (פח:) וזה בראיית פני הבית לא נגמרה מלאכתו לחול עליו שם טבל, וכשגמר מלאכתן כבר בתוך הבית הוא ואין אלו פני הבית אלא כשנכנס דרך פתחים, כדתניא (לקמן לה:) חסידים הראשונים היו מכניסים פירותיהם דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, עכשיו מכניסין דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות לבית כדי לפוטרן (פסחים ט. וכעי"ז בע"ז מא: ונדה טו:).

המשך בעמוד הבא.

רבינו חננאל

[**דאמר רבי אושעיא מערים אדם על תבואתו.** ואינו עושה אותה גורן, אלא מכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת המוץ, ופטורה מן המעשר]. **יכול משבא דניאל לגולה התחיל לעשות כן. אין אומר דבר בקשה אחר אמת ויציב.** פי', משום דצריך לסמוך גאולה לתפלה. [וגם מפני שצריך לסדר שבחו של הקב"ה תחלה קודם שיתפלל כדילפינן ממשה, הילכך אין לבקש דבר אחר אמת ויציב, וכי כייל בתוכו דברי בקשה אין מונעין].